



Indenfor – udenfor

Resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets forskning om integration og marginalisering

Redigeret af
Niels Henning Bjørn

03:02



Socialforskningsinstituttet

Indhold

Forord	3
---------------	---

Overblik

Danmark: Social lighed trods konstant forandring	5
--	---

Integration og marginalisering

på arbejdsmarkedet	8
---------------------------	---

På kanten af arbejdsmarkedet	9
------------------------------	---

Ønsker langtidsledige comeback på arbejdsmarkedet?	15
--	----

Handling og holdning når det gælder	
-------------------------------------	--

integration på arbejdsmarkedet	19
--------------------------------	----

Er der en naboeffekt for arbejdsløse	24
--------------------------------------	----

Integration og marginalisering i nærmiljøet	28
--	----

Fællesskaber kan splitte i stedet for at samle	29
--	----

Når integration handler om etniske minoriteter	32
--	----

Ingen ghettoer i Danmark	36
--------------------------	----

Boligsocialt arbejde og integrationen af etniske minoriteter	39
---	----

Hvad betyder politik og institutioner

for integration og marginalisering	42
---	----

Virker politikken? – et slag for et helhedssyn	43
--	----

Fra passiv til aktiv – aktivering og foreningsdannelse blandt arbejdsledige	45
--	----

Perspektivering	48
------------------------	----

Fremtidens udfordringer til integrationen	49
---	----

Forord

Optager fællesskaberne i det danske samfund flere end de udstøder, eller med fagord fra samfundvidenskaberne: er integrationen i samfundet kraftigere eller svagere end marginaliseringen? Det danske samfund er i mange henseender ensartet og uden nævneværdig polarisering mellem økonomisk og socialt svage og stærke. Den situation kan ændres af påvirkninger udefra, ny lovgivning eller ændret adfærd i befolkningen. Socialforskningsinstituttet har tidligere arbejdet med emner, der berører de mekanismer som enten fastholder eller udstøder grupper fra fx arbejdsmarkedet, og forskningen på området i perioden 1999 til 2002 bygger videre på denne erfaring, samtidig med at nye relevante emner i denne forbindelse tages op. Rapporten her rummer hovedresultaterne af denne forskning fra de sidste 4 år.

Forskningen på området er baseret på både sociologisk og økonomisk teori, og de empiriske undersøgelser bygger på både kvalitative interview, survey af større populationer og på databaser bestående af oplysninger fra administrative registre. Disse forskelle i både teorigrundlag og empirisk metode betyder, at forskningen er mangfoldig.

Målet med rapporten er at formidle resultaterne fra forskningen for en bred personkreds fra administratorer og embedsmænd i centrale og kommunale systemer til interesserede studerende og borgere i al almindelighed. Bidragyderne er følgende: Jørgen Anker, Niels Henning Bjørn, Lars Pico Geerdsen, Inger Koch-Nielsen, Even Nilssen, Martin Rasmussen, Lene Kofoed Rasmussen, Cecilie Dohlmann Weatherall og Lilli Zeuner. Rapporten er redigeret af Niels Henning Bjørn.

Udkast til rapporten er blevet kommenteret af en følgegruppe bestående af fhv. socialminister Aase Olesen, journalist Frede Vestergaard og kontorchef Peter Juul, som vi takker for gode kommentarer og værdifulde forslag undervejs i udarbejdelsen.

København, december 2002

Jørgen Søndergaard



Overblik

Danmark: Social lighed trods konstant forandring

I Danmark indgår næsten alle samfundsborgere i en række forskellige fællesskaber, hvor arbejdspladsen, boligkvarteret og familien er nogle af de vigtigste. Er man uden job, står man uden for fællesskabet på arbejdsmarkedet, er man uden bolig og dermed følgende naboer og omkringboende, står man uden for det sociale fællesskab og netværk i boligkvarteret. Hvis perioden uden for et fællesskab er for lang pga. barrierer for den enkelte, så siger vi, at den pågældende er marginaliseret i forhold til det berørte fællesskab, mens vi kalder det integration i fællesskabet, når en sådan periode ophører og en tilknytning til fællesskabet etableres. Både marginalisering og integration kan gradbøjes og kan altså være mere eller mindre stærk eller stabil. De forløb i et menneskes liv, som fører til henholdsvis en marginaliseret eller en integreret position i samfundet, studerer sociologer, økonomer og andre samfundsforskere. Det gør de for at tilvejebringe den viden, vi skal bruge til at sikre, at det danske samfund bliver ved med at integrere mindst lige så mange, som bliver marginaliseret.

De samfundsmekanismer, som skal sikre, at Danmark forbliver et homogent samfund, virker. Vi har en befolkning, der indgår i fællesskaber på kryds og tværs i forbindelse med arbejde, familie og bolig. Det fremgår af de analyser Socialforskningsinstituttets forskere har foretaget igennem de sidste fire år. De giver et billede af det danske samfund som ét, hvor ressourcerne er stærke nok til at integrere mindst lige så mange, som bliver marginaliserede. Indsatsen ydes i form af professionel offentlig service, økonomisk omfordeling samt en privat baseret indsats fra personer og virksomheder. Enkelte grupper står alligevel uden for et eller flere fællesskaber som for eksempel arbejdsmarked eller lokalmiljø, men kun ganske få synes at være marginaliserede både i relation til arbejdsmarked, lokalmiljø, familie mv.

I korte træk

Udviklingen på arbejdsmarkedet siden 1993 har forbedret mulighederne for dem, som har været uden arbejde. Færre står marginaliseret i forhold til arbejdsmarkedet, uanset hvordan vi vælger at definere marginalisering. Det betyder ikke, at alle ledige er villige til at acceptere et hvilket som helst job, idet kun de færreste

I Danmark indgår næsten alle samfundsborgere i en række forskellige fællesskaber, hvor arbejdspladsen, boligkvarteret og familien er nogle af de vigtigste. Er man uden job, står man uden for fællesskabet på arbejdsmarkedet, er man uden bolig og dermed følgende naboer og omkringboende, står man uden for det sociale fællesskab og netværk i boligkvarteret. Hvis perioden uden for et fællesskab er for lang pga. barrierer for den enkelte, så siger vi, at den pågældende er marginaliseret i forhold til det berørte fællesskab, mens vi kalder det integration i fællesskabet, når en sådan periode ophører og en tilknytning til fællesskabet etableres.

fx vil pendle langt eller flytte for at komme i job. Her er der en konflikt mellem tilhørsforholdene til de enkelte fællesskaber, nemlig mellem at komme ind på arbejdsmarkedet og at forblive i fællesskabet omkring et lokalt nærmiljø. En andel

af de ledige må derfor siges hverken at ønske eller søge arbejde. De er for alle praktiske formål ude af arbejdsmarkedet.

Lønmodtagere med erfaring fra integrationsprocesser har større tiltro til, at integration er mulig for personer, der står marginaliserede, end de personer har, som slet ikke har nogen erfaring med integrering af kolleger.

Holdningen til at integrere marginaliserede grupper på arbejdsmarkedet er positiv både hos virksomheder og medarbejdere, men den er mest positiv blandt de bedst placerede. De nederste i job-hierarkiet er mere skeptiske. Lønmodtagere med erfaring

fra integrationsprocesser har større tiltro til, at integration er mulig for personer, der står marginaliserede, end de personer har, som slet ikke har nogen erfaring med integrering af kolleger.

De etniske minoriteters situation på de enkelte felter i samfundet kan lette eller vanskeliggøre, at de bliver integreret. Det gælder både på arbejdsmarkedet, uddannelsesområdet og i boligområdet. På arbejdsmarkedet byder integrationen af etniske minoriteter på flere udfordringer end integration af danskere gør. Vejene til integration er i alle tilfælde mange og meget forskellige.

Kulturel integration, altså at kende til dansk tradition, historie, livsstil m.m., er ikke nødvendigvis *vejen* til, eller forudsætningen for bedre integration. Begyndelsen kan også være en plads på arbejdsmarkedet eller en uddannelse. De fungerer på samme måde som bro til integration i samfundet gennem tilvejebringelse af hhv. netværk og professionelle færdigheder. Der er behov for en dynamisk forståelse af, hvordan etnisk tilhørsforhold og kulturel integration spiller sammen.

Kulturel integration, altså at kende til dansk tradition, historie, livsstil m.m., er ikke nødvendigvis *vejen* til, eller forudsætningen for bedre integration. Begyndelsen kan også være en plads på arbejdsmarkedet eller en uddannelse. De fungerer på samme måde som bro til integration i samfundet gennem tilvejebringelse af hhv. netværk og professionelle færdigheder. Der er behov for en dynamisk forståelse af, hvordan etnisk tilhørsforhold og kulturel integration spiller sammen.

”Flod hæver alle både” sagde den amerikanske præsiden John F. Kennedy engang. Oversat til den situation, vi har beskrevet her, kan vi sige, at beho-

vet peger i retning af en samlet indsats uden skelen til, hvilken etnisk gruppe der er tale om. En bedre beskæftigelse har betydet, at hele befolkningen har fået forbedret deres økonomiske og sociale situation, det har igen mindsket risikoen for at svage

grupper lider økonomiske afsavn og på den måde bliver marginaliserede, uanset etnisk tilhørsforhold.



Integration og marginalisering på arbejdsmarkedet

På kanten af arbejdsmarkedet

Tilknytningen til arbejdsmarkedet er ikke ens for alle i arbejdsstyrken. Langt de fleste lønmodtagere og selvstændige er beskæftigede hele året, nogle lønmodtagere og nogle selvstændige er ledige en mindre del af året, og kun en ganske lille andel af lønmodtagere og selvstændige er arbejdsløse det meste af et år. Nogle personer i arbejdsstyrken befinder sig altså i udkanten af arbejdsmarkedet, og har kun en svag forbindelse til det. Fordi denne gruppe står i marginen, udkanten, kalder vi dem også marginaliserede.

Det er dog ikke de samme personer, som er marginaliseret hele tiden. Nogle langtidsledige kommer tilbage i job, de bliver integreret på arbejdsmarkedet igen. Nogle beskæftigede mister til gengæld også kontakten til arbejdsmarkedet og bliver marginaliserede. Skal vi finde ud af, hvordan vi skal tilrettelægge indsatsen for at få alle integreret på arbejdsmarkedet, må vi vide, hvad det er, vi vil gøre noget ved, altså hvad det er, der kendetegner en marginaliseret. Der er mange metoder til at opgøre, hvem vi anser for at være marginaliseret. Her skal vi se på nogle af dem og på fordele og ulemper i forhold til at gøre en indsats for at integrere alle på arbejdsmarkedet.

Hvad vi forstår ved marginaliseret

I de teoretiske modeller af arbejdsmarkedet kan man ikke tage højde for alle faktorer, som påvirker situationen i det virkelige liv. En stor del af de danske undersøgelser af marginalisering har brugt ordet 'marginaliseret' med en betydning, som bygger på, hvor meget tid en person har været på offentlig forsørgelse i form af arbejdsløshedsdagpenge, kontanthjælp, i aktivering eller på orlov.

I andre lande gør man det anderledes. Fx interviewer man et stort antal mennesker om deres tilknytning til arbejdsmarkedet. En meget anvendt metode er så derefter at opdele personerne efter, om de søger arbejde. Dem, der ikke gør, regnes for at være uden for arbejdsmarkedet. På den måde udelukker man imidlertid den del af de ikke-søgende, som ønsker arbejde, selvom de ikke søger, fra at komme i betragtning ved tilrettelæggelse af en indsats for at integrere personer på arbejdsmarkedet. I Danmark har vi valgt i stedet for helt at udelukke denne gruppe, da at definere den som marginaliseret. Ved "almindelige" ledige forstår vi så dem, der *både* ønsker og *søger* arbejde. Der er fordele og ulemper ved begge metoder, men begge har på det seneste været anvendt i forskningen på Socialforskningsinstituttet.

Skal vi finde ud af, hvordan vi skal tilrettelægge indsatsen for at få alle integreret på arbejdsmarkedet, må vi vide, hvad det er, vi vil gøre noget ved, altså hvad det er, der kendetegner en marginaliseret. Der er mange metoder til at opgøre, hvem vi anser for at være marginaliseret. Her skal vi se på nogle af dem og på fordele og ulemper i forhold til at gøre en indsats for at integrere alle på arbejdsmarkedet.

Lang tid uden et job

I Danmark har overvejelserne om betydningen af 'marginaliseret' resulteret i, at flere ministerier og institutioner har anvendt en definition, hvor de marginaliserede defineres som dem, der har været arbejdsløse, i aktivering eller på uddannelsesorlov i mindst 80 pct. af tiden i løbet af tre år.

Målt ved denne metode finder vi, at antallet af marginaliserede er faldet markant i 90'erne fra et niveau omkring 130.000 personer i 1994 til omkring 30.000 personer i 2000. Dette fald afspejler et generelt fald i ledigheden. Det betyder, at over 1 pct. af personerne på arbejdsmarkedet fortsat er uden for arbejdsmarkedet i en grad, så de

er marginaliseret. Det er dog ikke alle, der er kommet i beskæftigelse, idet en del af de forhenværende marginaliserede er overgået til andre former for overførselsindkomst som overgangsydelse. Derfor er faldet i antallet af marginaliserede større end forbedringen af situationen på arbejdsmarkedet.

På trods af at antallet af *marginaliserede* er faldet kraftigt i 1990'erne, så er sammensætningen af gruppen af marginaliserede ikke ændret markant. Overrepræsenteret i denne gruppe er fortsat kvinder og enlige med og uden børn. En stor gruppe er desuden i alderen 25-40 år.

En af de meget anvendte måder at definere de marginaliserede på arbejdsmarkedet på er altså at sætte lighedstegn mellem langtidsledig og marginaliseret.

Jo længere tid en person er arbejdsløs, jo mere marginaliseret anser vi personen for at være. Denne definition tager imidlertid ikke højde for, at de ledige kan være i aktivering, sygemeldt eller være helt uden for arbejdsmarkedet et stykke tid. Et simpelt princip, der kunne tage højde for dette forhold, kunne være, at se på den samlede tid, en person står uden job, som en størrelse, der forværrer den arbejdsløses eller aktiveredes muligheder for igen at få et job. Og denne tid kunne så indgå i vurderingen af tilknytningen til arbejdsmarkedet og afgrænsningen af de marginaliserede.

Familie, uddannelse og netværks rolle

På trods af at antallet af *marginaliserede* er faldet kraftigt i 1990'erne, så er sammensætningen af gruppen af marginaliserede ikke ændret markant. Overrepræsenteret i denne gruppe er fortsat kvinder og enlige med og uden børn. En stor gruppe er desuden i alderen 25-40 år.

Uddannelse spiller en stor rolle for en persons risiko for at blive marginaliseret, idet en forholdsvis stor del af gruppen ikke har en erhvervsuddannelse. Uden erhvervsuddannelse har man ikke de samme jobmuligheder, idet personer med erhvervsuddannelse både kan søge ufaglærte job og job, som passer til deres uddannelse.

Personer, som er ufaglærte, kan kun få job, som ikke kræver nogen særlige færdigheder. Hvis en arbejdsgiver kan vælge mellem en ufaglært og en med erhvervsuddannelse, vil valget ofte falde på den uddannede, uanset at jobbet, der skal besættes, ikke kræver faglige kvalifikationer af en særlig type.

Samtidig kan ufaglærte kun sjældent opnå en løn på kort sigt, som er højere end understøttelsen. De har derfor ikke den samme økonomiske tilskyndelse til at søge arbejde, som ledige med erhvervsuddannelse og mulighed for en højere indkomst ved at være i arbejde har. Ufaglærte, som er marginaliserede, kommer derfor ikke så ofte i arbejde igen som personer med en erhvervsuddannelse gør.

Det sociale netværk bestående af familie, venner og øvrige sociale relationer fremhæves ofte som betydningsfulde faktorer i forbindelse med at ændre en marginaliseret position til en integreret. Hvis den ledige ikke får opbakning i familien til ønsket om at få et arbejde, kan det være svært for den enkelte at overbevise sig selv om det nødvendige i at få job. Det gælder både ældre på arbejdsmarkedet og enlige med børn. Her kan der igen være tale om et modsætningforhold mellem tilhørsforholdet til forskellige typer af fællesskaber.

Stor udskiftning i gruppen af marginaliserede

Selvom gruppen af marginaliserede er kendetegnet ved at have været uden for arbejdsmarkedet i lang tid, er der dog mange, som forlader gruppen. Nogle fordi de finder et job igen. Siden 1994 er ledigheden faldet næsten uafbrudt, og det har givet bedre muligheder for at finde et arbejde for nogle.

Det betyder ikke altid, at de pågældende har fået fast arbejde, men mange er i arbejde en større del af året. Her gælder det også, at marginaliserede med en erhvervsuddannelse oftere er kommet i beskæftigelse end marginaliserede, som er ufaglærte.

I Danmark har overvejelserne om betydningen af 'marginaliseret' resulteret i, at flere ministerier og institutioner har anvendt en definition, hvor de marginaliserede defineres som dem, der har været arbejdsløse, i aktivering eller på uddannelsesorlov i mindst 80 pct. af tiden i løbet af tre år.

Målt ved denne metode finder vi, at antallet af marginaliserede er faldet markant i 90'erne fra et niveau omkring 130.000 personer i 1994 til omkring 30.000 personer i 2000.

Vil gerne have arbejde – men søger ikke

Hvem vi forstår som marginaliserede kan alternativt defineres ud fra gruppens egen vurdering af forholdet til arbejdsmarkedet. Den definition har som sin forudsætning, at de marginaliserede er personer, der på den ene side ønsker at få et job, men

på den anden side ikke søger et job. Risikoen for at miste forbindelsen til arbejdsmarkedet er i den situation ganske betydelig. Det kan beskrives som en ond cirkel, fordi en arbejdsgiver sjældent vil tilbyde job til en person, som ikke søger arbejde. Derfor er det meget usandsynligt at den, som er marginaliseret i denne forstand, kommer i arbejde. Denne definition er helt uafhængig af, om personen får kontanthjælp, arbejdsløshedsunderstøttelse, førtidspension eller samler flasker, men ser kun på personens ønsker og handlinger.

I Danmark var der ca. 235.000 personer, som var marginaliserede ved brug af den definition, i 1995, mens antallet var faldet med mere end en tredjedel i 1999 til godt 150.000 personer. De gode økonomiske år har således også reduceret antallet af marginaliserede i den forstand, vi her har nævnt, i anden halvdel af 1990'erne.

Personerne i denne gruppe har dog mange forskellige grunde til ikke at søge et arbejde, idet de kan have opgivet at finde et job, fordi de selv eller andre i familien er syge. Nogle positive grunde til ikke at søge et job er derudover, at man skal til at begynde på en uddannelse, eller at personen allerede har fået et job, men først tiltræder senere.

Hvis man begrænser marginalgruppen til personer, som ikke studerer, og som ikke venter på at tiltræde hos en arbejdsgiver, falder antallet af personer i gruppen fra 235.000 personer til ca. 80.000 personer i 1995. Årsagerne til at være i gruppen er

nu indsnævret til, at personer har opgivet håbet om at finde beskæftigelse eller, at personen er ramt af fx sygdom, handicap eller familieforpligtelser som fx sygt familiemedlem.

Hvis man begrænser marginalgruppen til personer, som ikke studerer, og som ikke venter på at tiltræde hos en arbejdsgiver, falder antallet af personer i gruppen fra 235.000 personer til ca. 80.000 personer i 1995. Årsagerne til at være i gruppen er nu indsnævret til, at personer har opgivet håbet om at finde beskæftigelse eller, at personen er ramt af fx sygdom, handicap eller familieforpligtelser som fx sygt familiemedlem.

De resterende personer kan man opdele efter, hvor hurtigt de ville kunne begynde et job, hvis de fik det tilbudt. Blandt de 80.000 marginaliserede er der ca. 16.000 personer, der kan begynde inden for én uge. De burde have de største muligheder for at finde et arbejde. Ser man modsat på antallet, som ville være mere end 1 måned om at kunne påbegynde et job, er tallet helt oppe på 53.000 af de 80.000 personer.

Forklaringen skal formodentlig søges i de grunde, de har givet til ikke at søge beskæftigelse. Personer som fx enten selv kæmper med sygdom eller passer syge familiemedlemmer kan godt nære et ønske om at starte beskæftigelse, men vil kun sjældent være klar til at starte med det samme.

Opdeles de 80.000 efter arten af indkomst, så er mere end én ud af tre af de marginaliserede permanent uden for arbejdsmarkedet, fordi de er på efterløn, overgangsydelse, førtidspension eller lignende. Der er også mange, som har været arbejdsløse i en lang periode. Omkring 7 pct. af gruppen har været ledige så længe, at de defineres som marginaliserede ifølge opgørelsesmetoden baseret på varigheden af ledighed mv.

Samlet set giver oplysningerne indtryk af, at personerne er så godt som tabt for arbejdsmarkedet. Sandsynligheden for, at marginaliserede, som hverken studerer eller har kontakt med en arbejdsgiver, har et job tre måneder efter at de er blevet interviewet, er klart lavere end den er for sammenlignelige personer, der aktivt søger beskæftigelse, eller er i arbejde. De marginaliserede efter denne definition bør derfor ikke regnes som almindelige ledige. Samtidig viser studier dog også, at de har en klart højere sandsynlighed for at finde beskæftigelse end personer, som *hverken* søger eller *ønsker* beskæftigelse. At betragte gruppen som helt tabt for arbejdsmarkedet ville derfor være lige så misvisende.

Denne tilgang er inspireret af tilsvarende studier af marginalisering fra USA og Canada, som alene hviler på interview af mange personer. Baggrunden er, at man i udlandet ofte opdeler befolkningen på arbejdsmarkedet ud fra, om man søger beskæftigelse eller ej. Hvis man ikke søger, defineres man oftest som uden for arbejdsmarkedet. Hvis man søger, defineres man som ledig. Med denne marginaliseringsdefinition udpeges en mellemgruppe, som ønsker at deltage på arbejdsmarkedet, men som ikke opfylder søgekriteriet for at blive regnet med i arbejdsstyrken.

Denne opgørelsesmåde giver formodentlig et bedre billede af udviklingen på arbejdsmarkedet fra 1995 til 1999 end metoden baseret på varigheden af ledigheden mv. Det skyldes, at den er uafhængig af personernes indkomst og deres formelle registrering.

Begge disse måder at afgrænse begrebet marginalisering i forhold til arbejdsmarkedet har fortrin og ulemper, men for at få et bedre billede af antallet af ledige og marginaliserede, som er til rådighed for arbejdsmarkedet, vil en afgrænsning baseret

Det sociale netværk bestående af familie, venner og øvrige sociale relationer fremhæves ofte som betydningsfulde faktorer i forbindelse med at ændre en marginaliseret position til en integreret. Hvis den ledige ikke får opbakning i familien til ønsket om at få et arbejde, kan det være svært for den enkelte at overbevise sig selv om det nødvendige i at få job. Det gælder både ældre på arbejdsmarkedet og enlige med børn. Her kan der igen være tale om et modsætningforhold mellem tilhørsforholdet til forskellige typer af fællesskaber.

både på de formelle registreringer og interview med personerne utvivlsomt give et bedre billede.

SFI-litteratur

Geerdsen L. (2002)

Are the Marginalised Truly Marginalised? A Study of Labour Force Attachment in Denmark. SFI Working Paper 24:2002.

Andre referencer

Arbejdsministeriet (2001)

Marginalgruppen og arbejdsmarkedet, Arbejdsministeriet. København.

Arbejdsministeriet (2000)

Effekter af aktiveringsindsatsen, Arbejdsministeriet. København.

Det Økonomiske Råd (2000)

Dansk Økonomi, forår 2000. København.

Jones, S. and W. Riddell (1999)

The Measurement of Unemployment: An empirical Approach, in: *Econometrica*, Vol. 67, No. 1

Jones, S. and W. Riddell (2000)

The Dynamics of US Labor Force Attachment, Working Paper, McMaster University

Ønsker langtidsledige comeback på arbejdsmarkedet?

Visse fordomme trives på arbejdsmarkedet og især omkring langtidsledige. På den ene side lyder visdommen fra job-optimisten: "Der er altid arbejde til dem, som vil arbejde." På den anden side lyder det tilsvarende fra job-pessimisten: "Der er ingen, som vil ansætte mig" eller "Jeg kan alligevel ikke få et arbejde, uden at en anden skal fyres". Ingen af udsagnene er rigtige, men de arbejdsløses holdninger og indsats *er* vigtige for, om en person får arbejde eller ej, derfor kan det være relevant at se på nogle af nuancerne mellem de to.

Adskillige interviewundersøgelser af langtidslediges holdninger og ønsker viser, at de fleste er interesseret i et job magen til det, de havde i forvejen. Samtidig har mænd og kvinder ofte en kønsopdelt ønskeliste til job, og det gør det sværere at finde et arbejde. Da der er flest traditionelle mandejobs gør ønskelisterne det især svært for langtidsledige kvinder. Mange er tillige ikke villige til at bruge ret lang tid på transport til et job og kun en lille andel er indstillet på at flytte for at få et job. En stor del af de langtidsledige ville lettere kunne få et job, hvis de var villige til at tage flere typer af job, og hvis de ville bruge mere tid på transport eller ville flytte efter jobbet.

Antallet af langtidsledige er faldet i forhold til 1994, hvor ledigheden toppede i det forrige årti, men der er fortsat mange, som er ledige i længere tid eller på anden måde er væk fra arbejdspladserne.

Om man ønsker job

Selvom ledige formelt set søger job, er næsten en ud af fire ikke interesseret i at finde et. Årsagen kan være manglende lyst til at være i arbejde, som bl.a. kan hænge sammen med, at partneren allerede har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet, jf. Bjørn og Dohlmann (2001). En anden årsag til ikke at være interesseret i et job kan være, at man ikke tror, at det vil lykkes at finde et.

En del langtidsledige kontanthjælpsmodtagere og nogle forsikrede ledige angiver, at de ud over ledighed har problemer, der udgør barrierer for at søge beskæftigelse. Det drejer sig typisk om dårligt helbred, ordblindhed, psykiske problemer, misbrugsproblemer, eller at de har så stor en gæld, at de skal aflevere ekstra indkomst til kreditorerne. De kommunale sagsbehandlere vurderer, at cirka tre ud af fire, som

Der er ikke tvivl om, at job-optimisten har ret i, at de meget kompetente, fleksible og meget søgende ledige vil have gode muligheder for at få job uanset virksomhedernes behov for at ansætte flere, mens der for langtidsledige med eller uden problemer ud over ledighed vil være stort behov for en meget aktiv søgning efter et job og større fleksibilitet mht. indholdet i jobbet, placering af jobbet og aflønningen. Jobbene kommer sjældent af sig selv. Her kan job-pessimisten have ret.

Selvom ledige formelt set søger job, er næsten en ud af fire ikke interesseret i at finde et. Årsagen kan være manglende lyst til at være i arbejde, som bl.a. kan hænge sammen med, at partneren allerede har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet. En anden årsag til ikke at være interesseret i et job kan være, at man ikke tror, at det vil lykkes at finde et.

har modtaget kontanthjælp i lang tid, har problemer ud over ledighed, og at mere end hver fjerde er "socialt utilpasset". Sagsbehandlerne vurderer således, at omfanget og udbredelsen af problemerne er større, end kontanthjælpsmodtagerne selv vurderer det.

Et af de helt vigtige punkter er lediges indstilling til at søge job, hvilket omfatter alt fra at søge uopfordret hos arbejdsgivere til at læse annoncer i lokalaviser eller at være registreret hos AF som ar-

bejdssøgende. Mulighederne for at finde beskæftigelse er større, hvis ledige selv er aktivt søgende, men langt fra alle langtidsledige er det. Blandt de forsikrede ledige er cirka halvdelen aktivt søgende, mens andelen blandt ledige kontanthjælpsmodtagere er omkring en tredjedel. Blandt kontanthjælpsmodtagere med problemer ud over ledighed er den aktive søgning væsentlig lavere end for kontanthjælpsmodtagere uden problemer ud over ledighed.

Barriererne for at komme i arbejde slutter ikke med jobsøgningen, idet de ledige stiller krav til et eventuelt job. Kravene gælder:

- Indholdet i jobbet
- Transporttiden til jobbet
- Aflønningen i jobbet

Søges: Et job magen til

Ønskerne til indholdet i jobbet varierer typisk med den erhvervserfaring, som den ledige har i forvejen, så ønskerne til et job ligger ofte tæt op ad tidlige job. Mange langtidsledige er ufaglærte, men alligevel har de ønsker om job i specifikke brancher eller særlige funktioner. Det betyder, at de ikke er særlig fleksible. Kun meget få vil tage et hvilket som helst job.

Forskellen mellem kønnene i ønskerne til et job er, at hvor kvinder ofte ønsker job inden for butik, rengøring, kontor og pasning af børn, er mændene mere tiltrukket af udendørs arbejde inden for bl.a. byggeri, job i industrien eller inden for lager og transport. Kun få mandlige langtidsledige søger job inden for rengøring eller pasning af børn og ældre. Omvendt søger kun få kvindelige langtidsledige job inden for transport eller udendørs arbejde. Denne mangel på fleksibilitet er en hindring

for at komme i job, da der er flere mande-job end kvinde-job uden for hovedstadsområdet.

Søger job tæt ved bolig

Selv om det er muligt at finde et interessant job, må det ikke ligge for langt væk fra boligen. Det interessante er dog ikke afstanden, men transporttiden mellem job og bolig. Her vil en del af de ledige maksimum acceptere en halv times daglig transport og mere end halvdelen af de ledige maksimum en times daglig transport, mens kun en lille del vil acceptere mere end to timer til at pendle mellem bolig og job. Ufaglærte og grupper med relativt lave lønninger er typisk mindre indstillet på at brug lang tid på transport. Denne indstilling til den daglige transporttid afviger ikke væsentligt fra den typiske indstilling til pendlingstid blandt de beskæftigede. Det kan skyldes, at den kortsigtede økonomiske gevinst er mindre end transportomkostningerne, eller at et job ikke har den samme status eller betydning for langtidsledige ufaglærte, som for faglærte eller andre med en erhvervsuddannelse. Det vil under alle omstændigheder forbedre lediges muligheder for at finde et job, hvis de i højere grad er villige til at pendle i længere tid.

Adskillige interviewundersøgelser af langtidslediges holdninger og ønsker viser, at de fleste er interesseret i et job magen til det, de havde i forvejen. Samtidig har mænd og kvinder ofte en kønsopdelt ønskeliste til job, og det gør det sværere at finde et arbejde. Da der er flest traditionelle mandejobs gør ønskelisterne det især svært for langtidsledige kvinder.

Alternativet til at pendle kunne være at flytte til et område med bedre jobmuligheder eller flytte efter et konkret job. Det er kun en lille del af de langtidsledige villige til. Her er det igen de yngre ledige med en lang uddannelse, som er mest positive. Det er samtidig den gruppe, som har den største gevinst i form af indtægt ved at finde et arbejde. Denne forskel i viljen til at flytte blandt de langtidsledige kan i store træk genfindes blandt de beskæftigede.

Lønnen skal være højere end understøttelsen

Det tredje krav til et job er lønnen, hvor kravene til indkomsten ligger i nærheden deres tidligere indtjening og den sædvanlige overenskomstmæssige løn for deres område. I nogle tilfælde ligger lønkravene også over den typiske løn for området, hvilket kan skyldes et urealistiske billede af arbejdsmarkedet, eller at den pågældende ønsker en relativ høj løn. Man kunne formode at kravene til lønnen ville aftage, jo længere at de pågældende havde været ledige, men det synes ikke at være tilfældet. Her ville

langtidsledige have lettere ved at få et job, hvis de også søgte de lavestlønnede job, som kunne betragtes som et trin på vejen mod et bedre lønnet job.

Der er ikke tvivl om, at job-optimisten har ret i, at de meget kompetente, fleksible og meget søgende ledige vil have gode muligheder for at få job uanset virksomhedernes behov for at ansætte flere, mens der for langtidsledige med eller uden problemer ud over ledighed vil være stort behov for en meget aktiv søgning efter et job og større fleksibilitet mht. indholdet i jobbet, placering af jobbet og aflønningen. Jobbene kommer sjældent af sig selv. Her kan job-pessimisten have ret.

SFI-litteratur

Bach, H. (2002)

Kontanthjælpsmodtageres aktivering og arbejdsudbud. SFI-rapport 02:3. København.

Bach, H. og I. Harsløf (2001)

Kontanthjælpsmodtageres forhold – aktivering og arbejdsudbud. Arbejdspapir 5:2001. Socialforskningsinstituttet.

Bjørn, N. og C. Dohlmann (2001)

De ledige kvinder i Sønderjylland. En analyse af et kønsopdelt arbejdsmarked. København. Socialforskningsinstituttet 01:10.

Harsløf, I. & B. Graversen (2000)

Kommunernes aktiverings- og revalideringsindsats. Spørgeskemaundersøgelse blandt landets kommuner. Arbejdspapir. Socialforskningsinstituttet.

Andre referencer

Arbejdsministeriet (2001)

Marginalgruppen og arbejdsmarkedet. København.

Handling og holdning når det gælder integration på arbejdsmarkedet

Velfærdssamfundet er baseret på, at alle i den erhvervsaktive alder er beskæftiget, når de har afsluttet deres uddannelse. Det kræver, at alle i arbejdsstyrken er interesseret i at arbejde, og at virksomheder vil integrere de svage grupper på arbejdsmarkedet. De svage på arbejdsmarkedet er personer, som ikke alene i kraft af deres arbejdskraft er så attraktive, at de selv kan skaffe sig beskæftigelse til den gældende løn. Virksomheder kan forebygge udstødning eller marginalisering ved at beholde medarbejdere, der ikke kan opfylde kravene til almindeligt ansatte, men som kan ansættes på særlige vilkår. Både virksomheder og medarbejdere er vigtige for at optagelsen skal ske.

Virksomhederne er positive over for at optage marginaliserede på arbejdsmarkedet. Holdningen er, at man foretrækker at gøre en særlig indsats for at beholde ansatte på arbejdspladsen frem for at integrere ukendte. Holdningen til at integrere ældre, syge, førtidspensionister og folk i aktivering er overvejende positiv, men det er uklart, om viljen er til stede til at gennemføre denne. Hvad angår indvandrere og ældre medarbejdere, så peger undersøgelsen på, at virksomhederne ikke kan leve op til deres positive holdninger. Det synes at være sværere at nå til et rummeligt arbejdsmarked end forventet, idet der fortsat ikke er ansat ret mange i særlige jobordninger. I de seneste år er antallet af aktiveringsjob til langtidsledige faldet, mens der synes at være en betydelig vækst inden for uformelle skånejob og fleksjob, som gives til ansatte med nedsat arbejdsevne. Konklusionen er, at hvis arbejdsmarkedet skal være mere rummeligt, vil det være mere effektivt at ændre på lovgivningen og de økonomiske muligheder som tilskud mv. til integrationen, frem for at satse på at en endnu mere positiv holdning får gennemslagskraft.

Undersøgelserne på området viser generelt, at der er en positiv holdning til at fastholde egne medarbejdere, selv om deres arbejdsindsats er mindre end de andre ansattes, mens lidt under en tredjedel af virksomhederne har en negativ holdning til at ansætte personer udefra med nedsat arbejdsevne. Denne holdning svarer til den generelle holdning blandt medarbejderne.

Medarbejderne er generelt positive over for at integrere de svage på arbejdsmarkedet, men foretrækker også at fastholde tidligere kolleger frem for at integrere personer uden tilknytning til arbejdspladsen. Holdningen er mere positiv blandt ansatte øverst i jobhierarkiet. De ansatte nederst i hierarkiet er mindre positive. Det kan skyldes, at de i højere grad frygter, at integrationen af svage grupper kan ændre deres job, eller de svage grupper kan overtage deres eget arbejde.

Virksomhedernes interesse i at integrere svage grupper

Virksomhedens baggrund for at gå ind i integration eller fastholdelse kan være styret af tre typer af tiltag:

- Regler/love
- Økonomi / tilskud mv.
- Værdier/ fællesskab o.l.

Den regelbaserede begrundelse kan bygge på regler for beskæftigelse af handicappede mv., mens de økonomiske incitamenter kan komme fra eksempelvis tilskud til beskæftigelse af særlige grupper. Den sidste mulighed er, at virksomheden på baggrund af sit værdigrundlag vælger at integrere svage personer på arbejdsmarkedet. Folketinget har valgt at forbedre de økonomiske incitamenter og bearbejde virksomhedernes holdning og værdier til integration på arbejdsmarkedet.

Integration og fastholdelse kræver en vilje til at indrette eller tilpasse jobbene til personer med fx handicap, forældede kvalifikationer eller personer med længere sygeforløb. Grundlaget for en indsats vil ofte være, at både virksomheden og medarbejderne generelt har en positiv holdning til integration og fastholdelse.

Stor velvilje over for at integrere

Socialforskningsinstituttet undersøger holdningen til at integrere svage grupper på arbejdsmarkedet ved at spørge både virksomheder og medarbejdere om deres holdninger til det rummelige arbejdsmarked, og hvilken indsats de forventer eller ønsker, der skal være, for at der bliver plads til personer med nedsat arbejdsevne.

Velfærdssamfundet er baseret på, at alle i den erhvervsaktive alder er beskæftiget, når de har afsluttet deres uddannelse. Det kræver, at alle i arbejdsstyrken er interesseret i at arbejde, og at virksomheder vil integrere de svage grupper på arbejdsmarkedet.

Undersøgelserne på området viser generelt, at der er en positiv holdning til at fastholde egne medarbejdere, selv om deres arbejdsindsats er mindre end de andre ansattes, mens lidt under en tredjedel af virksomhederne har en negativ holdning til at ansætte personer udefra med nedsat arbejdsevne. Denne holdning svarer til den generelle holdning blandt medarbejderne. Deres vurdering af virksomhedernes indsats er ofte positiv, da ca. to tredjedele

vurderer, at virksomheden vil gøre en særlig indsats for at fastholde dem, hvis de blev langvarigt syge. Denne holdning er mere dominerende for personerne i den øverste del af jobhierarkiet end for ufaglærte. En lidt mindre andel forventer at forblive ansat under en eller anden form, selv om deres arbejdsevne skulle blive forringet.

Omfanget af særlige arbejdspladser med sigte på integration synes at have ændret sig således, at der er færre job til personer med ledighedsproblemer, mens der er kom-

met flere job til personer med en begrænset arbejdssevne. Væksten er kommet inden for kategorien uformelle skånejob, der er job med et vist skåneelement ud over det normale for området, og inden for fleks- og skånejob, især i den offentlige sektor.

Medarbejdernes holdninger til, at der oprettes særlige job, er vigtig for integrationen på arbejdspladsen. Her viser undersøgelser, at en stor del af de medarbejdere, der har erfaring med kolleger i job på særlige vilkår, finder, at det giver en aflastning i arbejdet, mens en mindre andel finder, at det belaster dem i deres arbejde, fordi de ansatte i beskyttede job får de lette arbejdsopgaver.

De færreste af de almindeligt ansatte føler, at deres egen beskæftigelse er truet som følge af ansættelser på særlige vilkår. Omtrent halvdelen vurderer, at ansatte på særlige vilkår udfører opgaver, som ellers ikke ville være blevet udført. Den anden halvdel finder derimod, at der bliver udført de samme opgaver. Det betyder, at der bliver mindre ordinært arbejde, men det truer formodentlig ikke direkte de allerede ansatte, i det omfang de pågældende virksomheder udvider beskæftigelsen.

Alternativet til et job kan være ledighed eller at starte som selvstændig. Andelen af selvstændige blandt mandlige indvandrere mellem 15 og 67 år er betydeligt højere end blandt danskere. Muligvis kan det tilskrives, at en af indvandrerne muligheder for at komme ind på arbejdsmarkedet går gennem en periode som selvstændig.

Sygdom marginaliserer

Over halvdelen finder, at der på deres arbejdsplads tages særlige hensyn til ansatte med sygdom, mens en tredjedel finder, at der ikke tages hensyn. Hensynet finder bl.a. sted ved mindre krav til præstationerne. Den positive vurdering af virksomhedens politik er mere fremtrædende i toppen af jobhierarkiet, dvs. blandt funktionærerne end blandt de menige arbejdere i bunden. Generelt føler lønmodtagerne sig mere trygge i ansættelsen på virksomheder, hvor der tages særlige hensyn over for de syge.

En anden gruppe i yderkanten af arbejdsmarkedet er personer mellem 55 og 66 år, seniorerne. Her finder ca. 40 pct. af de spurgte lønmodtagere, at der tages hensyn til de ældre medarbejdere, mens over halvdelen af de ældre på arbejdsmarkedet finder, at der ikke tages hensyn. Desuden tyder resultaterne på, at de ældre på arbejdsmarkedet i højere grad tvivler på, at der tages hensyn til deres alder. Over halvdelen af virksomhederne mener til gengæld, at de gør noget for at fastholde seniorerne, og især de store virksomheder er bevidste om deres politik på dette område. Dette

ændrer ikke ved, at ledigheden for denne gruppe er markant højere end for yngre aldersgrupper og især for ældre kvinder. Det kan dog ikke ud fra disse tal afgøres, om det skyldes manglende lyst hos virksomhederne til at ansætte ældre, eller om de ældre ledige er mindre interesseret i et job end yngre ledige.

Indvandrere er velkomne på arbejdspladserne

Virksomhederne er positive over for at ansætte indvandrere, og holdningen støttes af medarbejderne, hvor halvdelen er positive eller meget positive over for at ansætte indvandrere. Kun en lille del er direkte imod, og modstanden findes oftest blandt

lønmodtagere, som er placeret lavt i hierarkiet. Denne tendens gælder især for offentligt ansatte.

Holdningen til at integrere ældre, syge, førtidspensionister og folk i aktivering er overvejende positiv, men det er uklart, om viljen er til stede til at gennemføre denne. Hvad angår indvandrere og ældre medarbejdere, så peger undersøgelsen på, at virksomhederne ikke kan leve op til deres positive holdninger.

Alternativet til et job kan være ledighed eller at starte som selvstændig. Andelen af selvstændige blandt mandlige indvandrere mellem 15 og 67 år er betydeligt højere end blandt danskere. Muligvis kan det tilskrives, at en af indvandrerens muligheder for at komme ind på arbejdsmarkedet går gennem en periode som selvstændig.

Positiv holdning til at integrere svage grupper, men..

Både medarbejdere og virksomheder synes at være ambivalente ved udsigten til en fremtid med flere job til personer, der har nedsat arbejdsevne. Nogle ansatte føler sig presset rent jobmæssigt ved ansættelsen af flere personer i job med tilskud, mens an-

dre føler, at det giver aflastning i deres eget arbejde. Det positive er dog, at det generelt er ansatte med erfaring fra den type af ansættelsesforhold, som er mest positive.

En af de større grupper på kanten af arbejdsmarkedet er de sygemeldte. Hvis virksomheden er positiv over for at oprette særlige job for ansatte med nedsat arbejdsevne, er det mere sandsynligt, at den vil gøre en indsats for at sikre beskæftigelsen for de ansatte, hvis de bliver syge.

Virksomhederne prioriterer fortsat fastholdelse højere end integration, og et flertal af virksomheder finder, at virksomhedernes indsats bør forøges. Det er især offentlige virksomheder, der mener dette. Et betydeligt mindretal mener dog ikke, at indsatsen

bør forøges. Dilemmaet er, at virksomhederne fortsat mener, at indsatsen bør forøges, uden at resultaterne af viljen til at gøre noget er steget fra 1998 til 2000. Det afspejler, at såvel det offentlige som private virksomheder ønsker, at arbejdsstyrken

skal vokse, til trods for at udviklingen i befolkningens alderssammensætning peger i retning af, at arbejdsstyrken formindskes. Der er derfor et behov for, at alle integreres på arbejdsmarkedet. Holdningen til at integrere svage grupper er positiv, men ændres kun langsomt. Såfremt holdningerne i større grad skal resultere i handlinger, er der formodentlig behov for større økonomiske incitamenter eller en egentlig lovgivning for området.

SFI-litteratur

Boll, J. & A. Kruhøffer (2002)

Virksomhedens sociale engagement. Årbog 2002. København. Socialforskningsinstituttet 02:19.

Dohlmann, C. (2001)

Self-employment among male immigrants in Denmark. Workingpaper 08:2001. Socialforskningsinstituttet.

Holt, H., J. Kvist og I. Thaulow (2002)

Danske arbejdspladser – Plads til alle? København: Socialforskningsinstituttet 02:6.

Kruhøffer, A. og J. Høgelund (2000)

Virksomhedens social engagement. Årbog 2000. København: Socialforskningsinstituttet 00:15.

Kruhøffer, A. og J. Høgelund (2001)

Virksomhedens social engagement. Årbog 2001. København: Socialforskningsinstituttet 01:13.

Larsen, M. og H. Weise (1999)

Virksomhedens social engagement. Årbog 1999. København. Socialforskningsinstituttet 99:16.

Er der en nabo-effekt for arbejdsløse

Ledige fra boligområder med mange arbejdsløse har i nogle lande sværere ved at komme i arbejde end ledige fra andre områder, hvilket ofte kaldes nabo-effekt. Der findes også kvarterer i Danmark med mange ledige, men derfor er det ikke givet, at der i Danmark er en nabo-effekt.

Årsagerne til nabo-effekten skulle være, at arbejdsløse der bor sammen med mange andre arbejdsløse i det samme "belastede" kvarter, kan få det indtryk, at det er almindeligt ikke at have arbejde, mens arbejdsløse, der bor i et område med få arbejdsløse, kan føle sig "stempleet", fordi det er specielt at være ledig i det kvarter. De arbejdsløse i det "belastede" kvarter kan bekræfte hinanden i, at det er svært at finde job, mens en arbejdsløs i det "pæne" kvarter kan få tips om ledige job fra naboerne i arbejde. Oven i dette kunne arbejdsgiverne måske få et dårligt indtryk af de ledige fra boligkvarterer, hvor der er mange arbejdsløse. De ville måske foretrække at ansætte arbejdsløse fra "pæne" kvarterer. Alle årsager trækker i retning af, at de arbejdsløse fra "belastede" kvarterer vil være længere tid om at få job.

Boligens ejerforhold kan også være årsag til, at de arbejdsløse kan have mere eller mindre travlt med at komme i arbejde, idet arbejdsløse boligejere ofte har store udgifter til renter og afdrag, mens arbejdsløse lejere har mindre husleje og måske kan få tilskud til huslejen i form af boligsikring, hvis deres indkomst falder, fordi de bliver arbejdsløse. Ejere får ikke lavere husleje, fordi de bliver ledige. Derfor kan arbejdsløse ejere være mere ivrige efter at få job end lejere.

De "belastede" kvarterer og arbejdsløse

Vi har anvendt tre forskellige mål for de "belastede" kvarterer.

1. Omfanget af ledighed
2. Andelen af førtidspensionister
3. Andelen af lejeboliger

Den første måde at finde "belastede" kvarterer på er ud fra arbejdsløsheden i området. Hvis den er høj, vil arbejdsløse gå ledige i længere tid. Den anden vej at gå er at finde områder med relativt mange førtidspensionister, idet førtidspensionister også kan være med til at præge et område. Hvis mange af naboerne er førtidspensionister, vil der være flere hjemme om dagen, og de vil kun sjældent kende til nye muligheder for job. Endelig kunne selve det, at mange af boligerne i området er lejerboliger, betyde, at der er mange på offentlig støtte i nabolaget, mens der i områder med ejerboliger ikke er mange i den erhvervsaktive alder på offentlig støtte. Som afgrænsning

på et kvarter er anvendt et sogn, selv om det ofte er et noget større område end et boligkvarter.

Ingen tegn på nabo-effekter

Generelt finder vi, at det ikke spiller nogen rolle for graden af ledighed, om der i området er mange førtidspensionister eller mange lejeboliger. Beboerne i den type af "belastede" områder er ikke arbejdsløse i længere tid end de arbejdsløse fra andre områder med den samme baggrund. Det sidste betyder, at vi her har sammenlignet den samme type af personer i de forskellige områder. Dog synes arbejdsløsheden generelt at vare længere for personer, der bor i kvarterer, som er belastede ved, at der i området er høj ledighed. Det sidste resultat kan vi dog ikke genfinde, hvis vi ser på København, hvor der er stor forskel på kvartererne og sognene. Det er derfor usikkert, om der er en naboeffekt. Dette resultat afviger fra tilsvarende undersøgelser i andre lande, hvor der er fundet naboeffekter i Frankrig, England og USA.

Derimod synes det at betyde noget, om den arbejdsløse ejer eller lejer sin bolig. En nærmere analyse viser, at det især betyder noget for mænd, mens der ikke er den samme effekt for kvinder. Det kan skyldes, at et par økonomisk set bedre kan klare, at kvinden er ledig, da manden ofte har en højere løn.

SFI-litteratur

Mehlsen, S. (2001)

Sammenhængen mellem boligform og ledighedens længde. Arbejdspapir, 16:2001, Socialforskningsinstituttet.

Andre referencer

Friedrichs, J. (1998)

Do Poor Neighbourhoods Make Their Residents Poorer? Context Effects of Poverty Neighbourhoods on Residents, in: ed: Andress, H-J, Empirical Poverty – Research in a Comparative Perspective, Ashgate, Aldershot, Brookfield USA.

McGregor (1983)

Neighbourhood Influence on Job Search and Job Finding Methods, in: British Journal of Industrial Relations, 21(1), 91-99.

Wacquant, L. J. D. (1993)

Urban outcasts: Stigma and Division in the Black American Ghetto and the French Urban Periphery, in: International Journal of Urban and Regional Research, vol. 17, 366-83.

Wilson, W. J. (1987)

The Truly Disadvantaged: The Inner City, the Underclass, and Public Policy. Chicago. Chicago University Press.

Wilson, W. J (1991)

Studying Inner-City Social Dislocations: The Challenge of Public Agenda Research. American Sociological Review. Vol. 56, 1-14.



Integration og marginalisering i nærmiljøet

Fællesskaber kan splitte i stedet for at samle

Overvejelser angående, hvad der integrerer eller marginaliserer mennesker i forhold til det sociale fællesskab er ikke nye. Allerede de klassiske sociologer overvejede, hvad der medvirker til at optage mennesker i eller udstøde dem af det sociale fællesskab. De gjorde opmærksom på, at såvel sociale som kulturelle forhold er af betydning.

Især var de bekymrede over konsekvenserne af arbejdsdelingen. De mente, at hvad de kaldte ”naturlige fællesskaber” var i fare for at blive undergravet på grund af den stadig større arbejdsdeling. De frygtede, at hvis den udvikling fortsatte, så ville det føre til opsplitning og manglende følelse af sammenhæng i tilværelsen for samfundets borgere. Konsekvensen kunne blive, at der udviklede sig normløshed i omgangen mellem mennesker, mente de. En af de følger, de også var bekymrede for var, at dét kunne medføre en øget tendens til selvmord.

Det danske samfund hænger imidlertid stadig godt sammen. Når vi alligevel trækker synspunkterne frem her, er det fordi, de måske kan give stof til eftertanke i forbindelse med vores arbejdsdelte samfund, og den måde hvorpå det moderne arbejdsliv spiller sammen med de øvrige fællesskaber, vi indgår i.

Det har ofte været fremme i den danske debat, at kulturelt fællesskab var væsentligt som middel til integration. Forstår man kulturelt fællesskaber som noget, der går videre end arbejdsfællesskaber, så kan den slags fællesskaber imidlertid også være styret af mekanismer, der marginaliserer mennesker fra fællesskabet. Kulturelle fællesskaber er altså også konfliktfyldte og kan bruges til at holde personer ude med.

At vi lærer at tale samme sprog, at tænke i de samme baner, at fortolke verden omkring os efter samme principper etc. er med til at give os en fælles platform. Familien, daginstitutionerne, skolen, og det videregående uddannelsessystem sørger for, at alle børn og unge lærer at tænke og forstå verden omkring dem, at få en indsigt i forhold til mennesker og deres måde at virke på, at forstå historien bag deres eget liv etc. Det kan virke kulturelt integrerende. Uden vores store kulturelle arv i form af den tænkning vores forfædre har efterladt til os, ville vi slet ikke kunne orientere os, og vi ville ikke kunne få vores oplevelse af samfundet til at hænge sammen. Alligevel er situationen ikke så enkel.

Er det først gået galt derhjemme, så går det også galt i skolen og fritiden, hvis vi taler om skolebarnet, og er det først gået galt i forhold til konen, så ryger jobbet og måske også vennerne, hvis vi taler om den midaldrende mand.

For det, vi forstår som kulturel arv, har vi ikke alle lige nemt ved at tilegne os, og det er heller ikke nødvendigvis det samme for alle medlemmer af det danske samfund.

Børn og unge, som kommer fra et hjem, hvor det, som er defineret som ”kulturel arv”, er en naturlig del af hjemmets måde at fungere på, har lettere ved denne tilegnelse af kulturen end andre unge. Samtidig er der en tendens til at de mennesker, som har denne kulturelle ballast med sig hjemmefra, finder sammen. De gifter sig med hinanden, slår sig ned i de samme boligområder, omgås hinanden privat etc. På denne måde bliver tendensen, at de mennesker, der bliver født ind i et miljø, hvor de fra barns ben lærer at kunne tilegne sig en bestemt kulturel arv også er bedst til at deltage i de fællesskaber, hvor den kulturelle arv gør sig gældende. De mennesker, som ikke har denne ballast har sværere ved at forstå deres eget liv i sammenhæng med fællesskaberne, der omgiver dem. For de mennesker, der har sværere ved at få fodfæste i de samfundsmæssige fællesskaber, de er omgivet af, kan verden opleves fragmenteret og utilgængelig, og de kan ende i marginaliserede positioner, eller som stærkt afhængige af en bestemt slags fællesskab.

Især var de bekymrede over konsekvenserne af arbejdsdelingen. De mente, at hvad de kaldte ”naturlige fællesskaber” var i fare for at blive undergravet på grund af den stadig større arbejdsdeling.

I det moderne samfund, hvor der er mange forskellige fællesskaber, der ikke er entydigt forbundne, må vi som enkelte personer gennem livet bruge mange kræfter på at finde ud af, hvilke fællesskaber, vi *tilhører*, gerne *vil tilhøre* og har *mulighed for at tilhøre*. Det gælder professionelt, hvilke erhvervsfællesskaber vil og kan vi indgå i, boligfællesskaber,

hvilken boligform vil og kan vi få og familiefællesskaber, hvordan vil vi forholde os til vores forældre og børn, hvor ansvarligt er fællesskabet for den enkelte, og omvendt? Vi skal hele tiden forhandle med vores børn eller forældre, alt efter hvor vi ser det fra for at finde ud af, hvordan reglerne er i vores familie. Vi skal hele tiden tage stilling til, hvordan de valg, vi træffer vil bringe os ind i den rolle i fællesskabet, som vi gerne vil have. Især for unge mennesker kan alle disse valg af uddannelse, fremtidig karriere og jobmuligheder være krævende. Og når vi i den anden ende begynder at tænke på afvikling af vores professionelle liv, skal vi tænke på pensionsordninger, boligskift, og hvordan vi vil tilrettelægge vores pensionistliv i det hele taget. Moderne mennesker bruger altså mange kræfter på at tilrettelægge det liv, vi lever, og måske kan det være svært at overskue sin rolle og placering i alle former for fællesskaber.

For nogle kan de vanskeligheder være større end andre. De har måske ikke fået værktøjerne til at tænke så meget over, hvad de vil og til at kunne træffe alle disse mange valg. Måske kan selve det, at verden er åben og byder på mange muligheder føre til, at nogle mennesker ikke kan magte denne åbenhed og derfor ikke får foretaget nogle valg, men i stedet lader her-og-nu-situationer vælge for sig, måske glider bagud i forhold til deres jævnaldrende og eventuelt lander i en marginal position uden tilhørsforhold.

Spørgsmålet er så, om vi har nogle systemer, der kan støtte og hjælpe de mennesker, som ikke selv magter situationen, og det har det danske samfund. Mange børn blive hjulpet af dygtige lærere eller pædagoger, mange unge får en personlig rådgiver, som kan hjælpe dem på ret køl, hvis det er gået galt for dem etc. Men indsatsen er omfattende, hvis man skal løse problemet for det enkelte individ, der allerede som barn eller ung løber ind i problemer. Der er nemlig en tendens til, at det ene problem tager det næste med sig. Er det først gået galt derhjemme, så går det også galt i skolen og fritiden, hvis vi taler om skolebarnet, og er det først gået galt i forhold til konen, så ryger jobbet og måske også vennerne, hvis vi taler om den midaldrende mand. På denne måde kan vi tale om ikke bare en marginalisering, men om en marginaliseringsproces, som det kan være svært at stoppe.

Nyere sociologisk teori har arbejdet videre med opfattelser af, hvordan kulturen får mennesker til at fungere sammen. Tendenser til, at nogle kulturelle tendenser er mere anerkendte end andre kan skabe konflikter, konfrontation og marginalisering i stedet for samarbejde og integration. På den ene side er det nødvendigt at komme med nye bidrag, hvis man vil høres i offentligheden. På den anden side kan sådanne nye bidrag være ilde hørt, således at reaktionerne bliver voldsomme.

Allerede de klassiske sociologer overvejede, hvad der medvirker til at optage mennesker i eller udstøde dem af det sociale fællesskab. De gjorde opmærksom på, at såvel sociale som kulturelle forhold er af betydning.

SFI-litteratur

Zeuner, L. (2000)

Unge mellem egne mål og fællesskab. Værdier og valg blandt elever i de studieforberedende ungdomsuddannelser. København. Socialforskningsinstituttet.

Zeuner, L., D. Bunnage, M. H. Ottosen og M. N. Christoffersen (1998)

Sociologisk teori om social integration. København: Socialforskningsinstituttet 98:18.

Andre referencer

Zeuner, L. (2000)

Sociologisk kulturteori mellem naturvidenskabelig og kulturvidenskabelig tænkning. Fra Émile Durkheim, Max Weber og Georg Simmel til Margaret Archer, Robert Wuthnow og Pierre Bourdieu. København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.

Zeuner, L. (2001)

"Theory of Culture: Margaret Archer versus classical sociology" in *Cultural Dynamics* 13(1) 2001.

Zeuner, L. (2002)

On the Logic of Cultural Sociology. Copenhagen: Copenhagen Business School Press. (Under udgivelse).

Når integration handler om etniske minoriteter

Når integration gælder etniske minoriteter er der en tendens til at forstå det enten som det at få gruppen ind på arbejdsmarkedet eller at gøre den magen til den lokale befolkning i kulturel henseende. Vi vil argumentere for, at man skal bruge en mere differentieret forståelse af integration, hvor vi skelner mellem integration på arbejdsmarkedet, på uddannelsesområdet, i det politiske og i det kulturelle liv. Hvis vi skal forstå baggrunden for, om integration har fundet sted eller er udeblevet, må vi inddrage, hvad vi ved fra den generelle forskning om marginalisering, fx om social arv, stigmatisering og adgang til indflydelsesrige netværk.

Når vi anvender betegnelsen etniske minoriteter omfatter den ofte ikke alle indvandrere, men sigter til indvandrere med ikke-vestlig baggrund og udgøres især af personer med muslimsk baggrund. Det er specielt dem, som er målet for integrationsbestræbelserne. Det er ikke overraskende, for det nye ved de sidste 35 års indvandring er ikke alene omfanget, men også det at indvandringen i stigende grad sker fra lande uden for de umiddelbare nabolande og derfor bringer hidtil ukendte etniske grupper til landet. Indvandrere og flygtninge fra områder med en anden kulturel baggrund, andre kvalifikationer og anden religion står i et andet forhold til det danske samfund end personer, som er vokset op i andre vestlige samfund.

Integration i forskellige felter

Når samfundsforskningen beskæftiger sig med udsatte grupper i samfundet generelt, og altså ikke specielt med særlige etniske grupper og indvandrere, anvender man integration i den mere differentierede betydning. Det vil sige, at man skelner mellem integration på arbejdsmarkedet og i det politiske liv, mellem social og kulturel integration osv. Selvom der ofte vil være en afsmittning mellem integration og marginalisering i forskellige felter, er der ikke, heller ikke når det gælder etniske minoriteter, en fast givet sammenhæng mellem integration i forskellige felter. Det er for eksempel ikke givet, at tilegnelsen af majoritetsbefolkningens familieformer og aflæggelse af egne traditioner for indgåelse af ægteskaber, altså handlinger inden for det private felt, fremmer mulighederne for at komme ud på arbejdsmarkedet. Om integration eller marginalisering inden for et område, det private fx, påvirker den enkeltes position på et andet felt, det offentlige fx, er et spørgsmål, der kun kan afgøres i den konkrete sammenhæng.

Det er en opgave for forskningen at undersøge, hvordan etniske minoriteters står i de forskellige felter i samfundet, og her er den sociale og økonomiske position central, også når det gælder disse befolkningsgrupper. Undersøgelser af forskellige udsnit af etniske minoriteter viser, at etniske minoriteter ud fra en meget generel

betragtning er mindre integreret end befolkningen som helhed i forhold til arbejdsmarkedet og det politiske liv (Schmidt og Jacobsen 2000) og med hensyn til adgang til forbrug (Jacobsen, Thomsen og Christiansen 2000). Vi ved, at etniske minoriteter ikke har uddannelse i samme grad som befolkningen som helhed (Jacobsen 2002). Der er altså tale om, at mange af de personer, der gemmer sig bag termen etniske minoriteter, befinder sig i en situation, som kan beskrives som social- og økonomisk marginalisering. De nævnte rapporter viser imidlertid også, at der er tale om store variationer de enkelte minoritetsgrupper imellem og inden for hver gruppe. Ser man for eksempel på uddannelsesområdet viser det sig, at indvandrere fra Iran har et noget højere uddannelsesniveau end andre indvandergrupper, og når det gælder videregående uddannelse et markant højere niveau end etniske danskere. Når det drejer sig om efterkommere og indvandrere, der kom til Danmark som børn, har unge med pakistansk baggrund et højere uddannelsesniveau end en anden stor gruppe nemlig unge med tyrkisk baggrund. Der er ikke tale om, at etnisk tilhørsforhold i sig selv er ensbetydende med en marginaliseret position i det danske samfund.

Flere studier tyder på, at vejen til deltagelse i det danske samfund fx kan gå gennem egne etniske netværk, der modsat den gængse opfattelse af, at de er barrierer, har vist sig at fungere som katalysatorer for deltagelse.

Men spørgsmålet om, hvordan etnisk tilhørsforhold, kulturel integration og marginalisering henholdsvis integration hænger sammen, er ikke udtømt med denne gennemgang.

Etnisk tilhørsforhold

Hvis målestokken for integration er kulturel lighed med majoritetsbefolkningen, kan det etniske tilhørsforhold kun forstås som en barriere, der skal overvindes. Billedet ser derimod anderledes ud, hvis man er åben over for, at livsformer, der afviger fra et gennemsnitligt dansk mønster, udmærket kan udgøre ressourcer i forhold til at deltage i samfundslivet i Danmark. En undersøgelse af tosprogede småbørn i Danmark, har sigtet mod at afdække *stærke træk* i det sociale og kulturelle opvækstmiljø (Just Jeppesen & Nielsen 2001). Undersøgelsen viser, at børn af etniske minoriteter i treårsalderen med hensyn til sundhed, motorisk og social udvikling klarer sig lige så godt som børn i majoritetsfamilier, til trods for at de etniske minoritetsfamilier har ringere materielle kår end de familier, der sammenlignes med. Selv om undersøgelsen ikke præcist kan udpege, hvilke forhold der er udslagsgivende, er det sandsynliggjort, at etniske minoritetsfamilier har nogle særlige ressourcer, der giver gode opvækstbetingelser for de små børn. I en anden undersøgelse, der har fulgt

personer med anden etnisk baggrund end dansk i en årrække, viser det sig, at med hensyn til arbejde, sprog og uddannelse sker der en tilnærmelse til gennemsnitlige forhold for danskere, selv om forhold omkring religion og familiemønstre er præget af kontinuitet og mindre forandring (Schmidt & Jakobsen 2000). Disse undersøgelser sandsynliggør at kulturel integration ikke er en nødvendig forudsætning for integration på andre felter.

Spørgsmål om værdier og livsformer er ikke irrelevante, men må formuleres som spørgsmål om, *hvordan* etniske minoriteter deltager i samfundet, i hvilke netværk og med hvilken form for deltagelse til følge. En del af Socialforskningsinstituttets forskning

Der er altså tale om, at mange af de personer, der gemmer sig bag termen etniske minoriteter, befinder sig i en situation, som kan beskrives som social- og økonomisk marginalisering.

om etniske minoriteter lægger op til en sådan mere dynamisk forståelse af etnisk tilhørsforhold og kulturel integration. Flere studier tyder på, at vejen til deltagelse i det danske samfund fx kan gå gennem egne etniske netværk, der modsat den gængse opfattelse af, at de er barrierer, har vist sig at fungere som katalysatorer for deltagelse. Sådanne resultater findes i studier af unge med et religiøst-politisk

engagement (Schmidt 2002), om etniske minoriteters nyhedsforbrug (Christiansen 2001), og om transnationale sociale netværk, der rækker tilbage til det land, man kom fra (Kofoed 2002).

Mål for integrationspolitikken

Den skitserede vinkel kan udgøre en inspiration for den officielle integrationspolitik, i og med at der lægges op til et mere afbalanceret syn på etniske, kulturelle og religiøse tilhørsforhold. Den konkrete evaluering af integrationsloven (Kofoed 2001, Winther 2002) lægger desuden op til, at et vigtigt mål for en evaluering af integrationspolitikken må være at vurdere, om den fremmer deltagelse i den konkrete samfundspraksis, og om den også gør det i de signaler om inddragelse af de etniske minoriteter, som den måtte sende.

Integration i et samfund i forandring

De aktuelle etniske minoriteter – de synlige, dem der er udpeget som mål for integrationspolitikken – er inde i en omstillingsproces. En erkendelse af, at integrationsprocesser er træge, er nødvendig. Det er tillige nødvendigt at erkende, at det samfund, som de etniske minoriteter er på vej ind i, også er under forandring. Det danske samfund undergår en række transformationer, som resultat af inddragelse i

et mere globalt marked og større krav om mobilitet og fleksibilitet for arbejdskraften. Dette bringer muligheder for nogle, men det bringer også øget opsplitning og dermed usikkerhed for mange. Etniske minoriteters tilstedeværelse er kun et af flere forhold, der indikerer at fremtiden kan bringe et mindre homogent samfund, hvor befolkningen lever med forskellige værdier og livsformer. Forskningen om etniske minoriteter og om kulturel diversitet kan bidrage til at give nogle svar og synsvinkler på dette spørgsmål, med konsekvenser for praksis på området, der også har relevans for forskningen i integration og marginalisering som helhed, og hermed også for praksis på det bredere område.

SFI-litteratur

Christiansen, Connie Carøe & Garbi Schmidt

Mange veje til integration – Resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets forskning om etniske minoriteter. København: Socialforskningsinstituttet 02:25.

Jakobsen, Vibeke, Signe A. Thomsen & Connie Carøe Christiansen (2000)

Forbrug og økonomi hos etniske minoritetsfamilier i Danmark – en pilotundersøgelse. Arbejdspapir, Socialforskningsinstituttet.

Just Jeppesen, Kirsten & Anne Nielsen (2001)

Tosprogede småbørn i Danmark. Rapport nr. 4 fra forløbsundersøgelsen af børn født i 1995. Socialforskningsinstituttet 01:6.

Kofoed, Lene (2003) (under udgivelse)

Transnational praksis. Data fra et feltophold. Arbejdspapir, Socialforskningsinstituttet.

Schmidt, Garbi & Vibeke Jakobsen (2000)

20 år i Danmark. En undersøgelse af nydanskernes situation og erfaringer. København: Socialforskningsinstituttet 00:11.

Andre referencer

Christiansen, Connie Carøe (2001)

TV-nyheder fra hjemlandet – integration eller ghettoisering. Om transnationalisme og nyhedsforbrug. I MedieKultur 32.

Jakobsen, Vibeke (2002)

Uddannelse og danskkundskaber. Om uddannelse og danskkundskabers betydning for etniske minoriteters integration i det danske samfund. AMID Working Paper Series 10.

Kofoed, Lene (2001)

Det første skridt i Danmark. Boligplacering af flygtninge efter integrationsloven. Nævnet for Etnisk Ligestilling.

Schmidt, Garbi (2002) (under udgivelse)

Ung og borger – Muslimske ungdomsidentitet i Vesten i: Islam i bevægelse. Red. Mona Sheikh. København: Akademisk Forlag.

Winther, Søren C. (2002)

Kommunernes integrationsindsats efter den nye integrationslov. Kortlægning af integrationsforskningen i Danmark. Aalborg: Akademiet for Migrationsstudier i Danmark, AMID Working Paper Series.

Ingen ghettoer i Danmark

I Danmark er der ikke tegn på, at der er ved at opstå ghettoer, hvis vi definerer en ghetto som store kvarterer præget af dårlige boliger med beboere plaget af økonomisk fattigdom og social ensomhed. De sidst 40 år er der blevet bygget så mange nye boliger i stedet for de dårlige arbejderboliger, som tidligere lå i centrum af mange store byer. Socialt nødstedte henvises ikke til falddefærdige boliger, men ofte til relativt nye lejligheder. Den økonomiske og sociale situation i boligkvartererne er heller ikke alarmerende, til trods for at der i nogle kvarterer er en stor andel af bl.a. modtagere af førtidspension, dagpenge eller kontanthjælp samt indvandrere og flygtninge.

Selv om der er tegn på en større opdeling i boligkvartererne mellem beskæftigede med en stabil økonomi, der bor i ejerboliger, og mange på kontanthjælp, dagpenge og førtidspension, der bor i almenlystboliger, så fører det altså ikke til "ghettotilstande". Økonomisk set sikrer kontanthjælpen og offentlig støtte til huslejen, at selv beboerne i de mest udsatte og ofte dyre boligkvarterer kun i mindre omfang lider økonomiske afsavn. De sociale relationer mellem beboerne synes heller ikke at være dårligere end blandt beboere i almindelige boligkvarterer.

Særlig udsatte boligområder

Socialforskningsinstituttet har her set på forholdene i sociale boligområder, som har været særligt udsatte. Bl.a. ved, at der bor ret mange med en løs tilknytning til arbejdsmarkedet, og mange, som lever af offentlige overførsler, samt en stor andel flygtninge og indvandrere. Gennem 1990'erne, hvor den økonomiske udvikling i Danmark har været gunstig for mange, og mange flere er kommet i arbejde og har fået råd til at købe egen bolig, er problemerne i de udsatte boligområder forstærket, fordi kun de økonomisk ringest stillede er blevet tilbage i de sociale boligområder. Indbyggerne i de sociale boligområde er derved blevet mere ens. Den udvikling er især kendt fra de forstæder til de større byer, hvor der er mange almene boliger.

Selv om den økonomiske udvikling har været relativt dårligere for personer i almene boliger sammenlignet med personer i ejerboliger i 1990'erne, finder

vi ikke spor efter "fattigdomslommer", hvor beboerne synes, at de har store økonomiske afsavn. Til trods for at mange har en dårlig tilknytning til arbejdsmarkedet i

De danske undersøgelser tyder altså ikke på, at der er ved at opstå ghettoer i Danmark. Vi vil dog fremhæve, at der er forholdsvis mange flygtninge og indvandrere i de problemramte boligområder. Denne gruppe deltager mere sjældent end andre i danske foreningsaktiviteter f.eks. i politiske foreninger eller idrætsforeninger. At nogle personer er blevet integreret i et boligkvarter, betyder altså ikke nødvendigvis, at de er integreret i hele samfundslivet.

disse boligkvarterer, er der ikke en tilsvarende koncentration af fattigdom i kvartererne. Det skyldes det sociale sikkerhedsnet. Ved hjælp af arbejdsløshedsdagpenge, boligstøtte og overførselsindtægter kan mange opretholde en vis levestandard, selv om de kommer ud for en social begivenhed.

Dette betyder, at mens boligpolitikken fører til en geografisk samling af personerne på offentlige overførsler og personer med løs tilknytning til arbejdsmarkedet, så betyder de socialpolitikken offentlige overførsler, at disse områder ikke er og heller ikke udvikler sig til at blive fattigdomslommer.

Sociale relationer i udsatte boligområder

De sociale relationer er veludbyggede og beboerne kender hinanden, det er hovedindtrykket fra undersøgelser i de såkaldte problemramte boligkvarterer med mange sociale boliger. Det betyder konkret, at de fleste beboere mener, at de har venlige naboer, som de hilser på, kender og taler med. Mange er også interesseret i, hvordan deres naboer har det, og man hjælper hinanden med mindre ting. Mere end én ud af tre fortæller også, at de kan besøge deres nærmeste naboer uden at være inviteret, hvilket er et tegn på, at man kender hinanden ret godt.

Undersøgelserne blev gennemført, fordi det offentlige havde igangsat indsatser, som skulle forbedre de sociale netværk eksempelvis forøge beboernes kendskab til naboer. Disse tiltag havde forbedret de sociale netværk i boligkvartererne, men de sociale netværk var allerede til stede før det offentlige startede indsatsen. Til trods for rapporter om vandalisme, kriminalitet og vold ser det ud til, at det sociale netværk i disse områder er stærkt for de fleste af beboerne, deres netværk synes ikke at være væsentligt svagere end netværkene i de ”almindelige” områder. De såkaldte problemramte boligkvarterer synes derfor at have en god social struktur uden spor af ghetto-dannelse.

Afrunding

I andre lande, som fx England og Frankrig, har man således fundet steder, især i nyere boligkvarterer, som er på en negativ kurs. De er præget af en ophobning af sociale problemer og er derfor blevet kaldt bl.a. fattigdomslommer”. Man kan her skelne mellem ”stærke” områder præget af socialt sammenhold, en følelse af fællesskab og lokalt sammenhold, mens de ”svage” områder lider under utryghed, fattigdom, alle passer sig selv, og der er intet lokalt sammenhold.

Økonomisk set sikrer kontanthjælpen og offentlig støtte til huslejen, at selv beboerne i de mest udsatte og ofte dyre boligkvarterer kun i mindre omfang lider økonomiske afsavn. De sociale relationer mellem beboerne synes heller ikke at være dårligere end blandt beboere i almindelige boligkvarterer.

De danske undersøgelser tyder altså ikke på, at der er ved at opstå ghettoer i Danmark. Vi vil dog fremhæve, at der er forholdsvis mange flygtninge og indvandrere i de problemramte boligområder. Denne gruppe deltager mere sjældent end andre i danske foreningsaktiviteter f.eks. i politiske foreninger eller idrætsforeninger. At nogle personer er blevet integreret i et boligkvarter, betyder altså ikke nødvendigvis, at de er integreret i hele samfundslivet.

SFI-litteratur

Vestergaard, H. m.fl. (1999)

Byudvalgets boligsociale indsats. København: Socialforskningsinstituttet 99:3. SBI-rapport Rapport 311. København.

Andre referencer

Boligselskabernes Landsforening (1999)

Analyser af situationen på boligmarkedet. BL. København

Hummelgaard, H., Graversen, B. K., Lemmich, D. og Nielsen J. B. (1997)

Udsatte boligområder i Danmark. København: AKF Forlaget.

Wacquant, L.J.D. (1996)

The Rise of Advanced Marginality: Notes on its Nature and Implications. Acta Sociologica Vol. 39, no. 2 p. 121 – 141.

Boligsocialt arbejde og integrationen af etniske minoriteter

Baggrund

Gæstearbejderne, som kom til Danmark i 1960'erne og 1970'erne bosatte sig naturligt der, hvor der var de bedste jobmuligheder – i hovedstadsområdet. Her var også godt med ledige lejligheder i de store almennyttige byggerier, fordi der i starten af 70'erne var opstået problemer med udlejningen. De flygtninge, som kom til Danmark i 80'erne og 90'erne, blev også i vid udstrækning anvist boliger i den almene boligsektor (Børresen 2000).

Byudvalget

I begyndelsen af 90'erne udløste dette bosætningsmønster protester fra Vestegnens borgmestre. De klagede over de stigende udgifter og integrationsproblemer i de store boligområder. Blandt andet på baggrund af denne protest blev Regeringens Byudvalg nedsat i 1993. En væsentlig del af Byudvalgets handlingsprogram kom da også til at dreje sig om indsatsen over for indvandrere. En undersøgelse blandt de involverede kommuner, afdelingsbestyrelser og beboerrådgivere tyder imidlertid på, at det især var kommunerne, der så den manglende integration som et problem, mens både afdelingsbestyrelser og beboerrådgivere tillagde det mindre betydning (Munk 1999). En forskel i vurderingen der sandsynligvis kom til at præge resultaterne i undersøgelsen.

Redskaberne

De redskaber, som Byudvalget rådede over, var af både økonomisk og social karakter: støtte og adgang til omprioriteringer, der skulle udmøntes i fysiske forbedringer af bygninger og miljø, støtte til huslejenedsættelse samt tilskud til beboerrådgivere og sociale aktiviteter.¹ Hverken de fysiske forbedringer eller huslejenedsættelser – hvor de store økonomiske midler lå – drejede sig specielt om de etniske minoriteters integration i boligområderne. Derimod skulle de modvirke den skæve beboersammensætning i de almene bebyggelser ved at fastholde eller tiltrække de ressourcestærke (danskere). I det hele taget ser det ud til, at den praktiske udmøntning af Byudvalgets forslag langt fra har givet integrationsspørgsmålet samme høje prioritering, som det oprindeligt var tanken (Koch-Nielsen og Christensen, 2002). Desuden har de sociale aktiviteter, der har været i gang rundt om i boligområderne (Vestergaard et al. 1999, Dalsgaard 1998) ikke arbejdet ud fra en ensartet eller formuleret forståelse af, hvad integration er – eller bør være.

¹ Desuden indgik et program om integrationsindsats i folkeskolen. Det er ikke omtalt her.

Resultaterne

Indsatsen har været med til at fremme integrationen i den forstand, at konflikter og sociale problemer i boligområderne er blevet reduceret. Det har igen betydet et forbedret omdømme. Bedst ser det ud til at være gået i de større bebyggelser i nærheden af storbyerne, som har været med i Byudvalgsprogrammet. Ser vi på integration som fælles aktiviteter for danskere og etniske minoriteter eller som minoriteternes inddragelse i beboerdemokratiet, har virkningen været begrænset.

Den skæve beboersammensætning *er* blevet relativt forbedret. Forstået på den måde, at stigningen i andelen af indvandrere/flygtninge er mindre i de områder, der har modtaget støtte fra Byudvalget end i det øvrige almene byggeri. (Andersen 1999a). Sagt på en anden måde, er der ikke flyttet færre indvandrere til de områder, der har modtaget støtte fra Byudvalget, men *stigningen i overrepræsentationen* blandt tilflytterne er blevet reduceret lidt i forhold til stigningen i overrepræsentationen blandt tilflyttere til boligområder, som *ikke* har modtaget midler fra Byudvalget – især tilflyttere fra 3. verdens lande. I de små kommuner er indvandringen fra Østeuropa øget (Andersen 1999a). Der er således nok sket en opbremsning i tilvæksten af indvandrere, men ”*der er fortsat en udvikling mod færre danskere og flere indvandrere*” (Andersen 1999a). Og det er kun i hovedstadsområdet, at væksten er bremset.

Hvad har hæmmet indsatsen?

Forklaringerne må søges i modstridende mål og interesser, i uklare mål, i programets tidsbegrænsede karakter samt i udefra kommende omstændigheder.

Der har mange steder været konflikter om de begrænsede midler. Skulle programmet have en chance lokalt var det nødvendigt med en opbakning fra beboerne bredt. Det betød, at der skulle være almene aktiviteter. Der var hellere ikke alle steder den store interesse fra beboernes side for at fokusere for stærkt på beboersammensætningen – netop for at området ikke skulle blive yderligere stigmatiseret. Man har desuden arbejdet med meget uklare integrationsmål, og hertil kommer at indsatsen er forløbet over en relativt begrænset periode. Endelig har der i perioden været en betydelig nytilstrømning af flygtninge bl.a. fra Ex-Jugoslavien til de støttede boligområder.

Og hvad har fremmet den?

Huslejereduktionen har holdt fast på familier med egen indkomst – også blandt indvandrerne. Bebyggelsernes dårlige omdømme, som også var en af årsagerne til, at Byudvalget blev nedsat, er især blevet positivt påvirket af de fysiske forbedringer.

Også den sociale indsats har haft en vis effekt. Det samme gælder formindskelse af sociale problemer og formindskelse af problemer med indvandrere. (Andersen 1999a). Det er også værd at hæfte sig ved, at det især er i de områder, hvor problemerne startede, at utilfredsheden med udviklingen er mindst.

Konklusion

Programmer skal være langvarige for at have nogen virkelig effekt. Der skal en blanding af indsatser til, og arbejdet skal sættes i gang på baggrund af en reel fælles forståelse blandt de involverede aktører om, hvad der er problemet, hvordan det skal tackles, og hvordan indsatsen skal prioriteres.

Referencer

Andersen Skifter (1999a)

Virkningerne af Byudvalgets indsats i almene boligafdelinger 1994-97. SBI-rapport. 321

Andersen skifter (1999b)

Byudvalgets indsats 1993-98 Sammenfattende evaluering. SBI-rapport 320.

Børresen, Sølvi Karin (2000)

Fremmedhed og praksis – om tyrkiske og pakistanske indvandreres bosætning og boligvalg”. Ph.d-afhandling, Københavns Universitet.

Dalsgaard, Mette (1998)

107 skridt videre. En kortlægning af indvandrer-og flygtningeprojekter under Byudvalget. København. Center for tværkulturelt boligarbejde.

Koch-Nielsen, Inger & Ivan Christensen (2002)

Effekten af den boligsociale indsats over for indvandrere og flygtninge. AMID, Working Paper Series 16.

Munk, Anders (1999)

Byudvalgets boligsociale indsats. SBI-rapport 319.

Vestergaard et al. (1999)

Byudvalgets boligsociale aktiviteter. 20 eksempler. SBI-rapport 311.



**Hvad betyder politik
og institutioner for integration
og marginalisering**

Virker politikken? – et slag for at anlægge et helhedssyn

Fra politisk side har man flere muligheder for at påvirke antallet af personer, der modtager forskellige typer overførselsindkomster. Dels kan antallet af modtagere påvirkes meget direkte via tildelingskriterier (hvor gammel skal man være, for at kunne gå på efterløn, hvor syg skal man være for at kunne modtage førtidspension), dels mere indirekte via ydelsernes størrelse (ingen vil gå på førtidspension, hvis ydelsen er 100 kr. om måneden).

Den meget direkte effekt af ændringer i tildelingskriterier er ofte et øjenbedrag, hvis det væsentlige samfundsmæssige spørgsmål er, om folk er selvforsørgede eller offentligt forsørgede. Det er velunderbygget, at mange på én type af offentlig forsørgelse tidligere har været på en anden type offentlig forsørgelse (se fx Weatherall (2002), Filges m.fl. (2002), Kruhøffer og Høgelund (2001a, 2001b)), og hvis man 'strammer' nogle steder i det sociale system, 'buler det ud' andre steder. Til eksempel kan man betvivle, hvor meget mere selvforsørgelse der kommer ud af at stramme tildelingskriterierne for førtidspension. Undersøgelserne viser, at de færreste af dem, der får afslag på førtidspension, senere opnår beskæftigelse, jf. Weatherall (2002).

Det andet politiske virkemiddel er ydelsernes niveau. Det er godt, at der er en forskel mellem offentlige ydelser og indkomsten ved beskæftigelse, så personerne har en tilskyndelse til at søge arbejde – det gælder fx, hvis den højtlønnede med ondt ryggen tænker sig lidt længere om, end den lavtlønnede med samme lidelse, inden hun søger førtidspension.

Vi forsøger at inddrage både effekterne af adgangsregler og niveauet for sociale ydelser for flere typer offentlig forsørgelse samtidigt, men med særlig vægt på beskrivelsen af førtidspension, jf. Rasmussen (2002). Sådanne modeller med flere tilstande og/eller med fokus på førtidspension er også blevet anvendt i den internationale forskning, se fx Danzon (1993), Haveman m.fl. (1988), Maki (1993). De foreløbige resultater tyder på, at de sociale ydelser betyder noget, skønt det dog synes temmelig beskedent og desuden statistisk usikkert. Effekterne af tildelingskriterierne kan i nogle tilfælde tydeligt beskrives. Hvis fx adgangen til ovennævnte overgangsordning indskrænkes, synes det ikke entydigt, hvilke andre tilstande folk ender i. Omvendt er det i andre tilfælde svært at beskrive effekten af tildelingskriterierne – det gælder fx angående helbredskravene for at få tildelt førtidspension. Et ændret niveau for ydelsens størrelse (i kroner) i én form for offentlig forsørgelse, tiltrækker personer ikke bare fra selvforsørgelse, men også fra andre former for offentlig forsørgelse. Inddrager man dynamikken i beskrivelsen, er det meget tydeligt, at bevægelser mellem forskellige former for offentlig forsørgelse fra det ene år til det næste er store.

Fra politisk side har man flere muligheder for at påvirke antallet af personer, der modtager forskellige typer overførselsindkomster. Dels kan antallet af modtagere påvirkes meget direkte via tildelingskriterier (hvor gammel skal man være, for at kunne gå på efterløn, hvor syg skal man være for at kunne modtage førtidspension), dels mere indirekte via ydelsernes størrelse (ingen vil gå på førtidspension, hvis ydelsen er 100 kr. om måneden).

Selv om man skulle have succes med empirisk at beskrive virkningen af de politiske midler, så er man dog i mange tilfælde stadig en del vej fra at komme med bud på det måske mest interessante, nemlig ideer om, hvordan de sociale systemer bør indrettes. Det er naturligvis ikke sådan, at hvis empirien viser, at lavere understøttelse fremmer de lediges incitamenter til at søge job, så er lav understøttelse også godt for samfundet. Empirien kan kun være en byggesten i en sådan vurdering, fordi man – naturligvis – også skal tage hensyn til den aktiveredes eller lediges vilkår. Teoretiske modeller (i modsætning til empiriske) kan være en anden byggesten. Ikke

fordi man kan finde en endegyldig formel for fx den helt rigtige arbejdsløshedsunderstøttelse, men fordi man eksplicit kan beskrive, hvilke forhold man forestiller sig er væsentlige at tage i betragtning – omvendt får disse overvejelser ofte et noget skrivebordsagtigt præg, hvis de ikke kombineres med empiriske resultater.

SFI-litteratur

Weatherall, J. (2002)

Vejen til førtidspension, Socialforskningsinstituttet 02:9. København.

Filges, T, I. Harsløf, M. Nord-Larsen (2002)

Revalidering – deltagelse, forløb, effekter, Socialforskningsinstituttet 02:2. København.

Kruhøffer, A., J. Høgelund (2001a)

Virksomhedernes sociale engagement. Årbog 2001. Socialforskningsinstituttet 01:12. København.

Kruhøffer, A., J. Høgelund (2001b)

Virksomhedernes sociale engagement. Årbog 2001 – Sammenfatning. Socialforskningsinstituttet 01:12. København.

Rasmussen, M. (2002)

Effects of benefits and eligibility rules in a model of rationed choice of state. Socialforskningsinstituttet. Working Paper.

Fra passiv til aktiv

– aktivering og foreningsdannelse blandt arbejdsledige

I den offentlige debat benævnes kontanthjælps- og dagpengemodtagere ofte som passive modtagere af overførselsindkomster. Den passive modtagelse af overførselsindkomster betragtes som et problem for velfærdsstaten og som et socialt problem. For at løse dette problem er aktivering igennem 1990'erne blevet et indarbejdet instrument i social- og arbejdsmarkedspolitikken. Kravene til de ledige er blevet øget og sanktioner skærpet.

Samtidig har kontanthjælpsmodtagere og dagpengemodtagere dannet foreninger, som søger at skabe debat om de arbejdslediges rettigheder og pligter. Foreningerne udfordrer med selve deres eksistens billedet af arbejdsledige som passive.

På Bornholm besluttede en gruppe kontanthjælpsmodtagere direkte at gå ind og søge penge til deres eget aktiveringsprojekt med støtte fra bl.a. EU.

Foreninger af brugere, klienter eller patienter er velkendte fra fx handicap- og ældreområdet, men organiseringen blandt modtagere af kontanthjælp er et nyt fænomen, som på nogle punkter adskiller sig herfra, fordi medlemskredsen skifter mere og ikke har samme mål. Dette påvirker forholdet mellem foreningerne og de offentlige forvaltninger og mulighederne for at indgå i et tættere samarbejde.

En forening af kontanthjælpsmodtagere dannes

Fra omkring midten af 1990'erne begyndte der forskellige steder i landet at blive dannet mindre grupper og foreninger af kontanthjælpsmodtagere. Dette skete bl.a. i Helsingør, hvor de aktiverede havde diskuteret forholdene under aktiveringen.

Nogle af kontanthjælpsmodtagerne blev enige om at forsøge at skabe opmærksomhed om problemstillingen. De klædte sig ud i fangedragter, lænkede sig sammen med kæder og lagde sig derefter på knæ og begyndte at feje gågaden med tandbørster. Efterfølgende besluttede kontanthjælpsmodtagerne at danne en forening i byen for at arbejde for, at de aktiverede generelt kunne få bedre forhold. Foreningen nåede op på næsten 100 medlemmer, men efter en tid begyndte foreningen at gå i opløsning. Nogle af de aktive fik job og andre flyttede væk og langsomt faldt foreningen fra hinanden.

Nogle af uenighederne har gået på, om foreningerne skulle arbejde imod alle former for aktivering, eller om man snarere skulle gå i dialog med kommunerne om at formulere nogle bedre aktiveringsprojekter.

Eksemplet med foreningen af kontanthjælpsmodtagere illustrerer nogle generelle træk ved flere af de foreninger, som er blevet dannet af arbejdsledige. Hovedparten af foreningerne er meget kritiske over for aktivering. De kritiserer, at nogle af akti-

viteterne er meningsløse, og at de ikke reelt igennem aktiveringen kvalificerer sig til et egentligt job. De kritiserer, at der er tale om tvang, hvor man kan blive frataget kontanthjælpen, hvis man ikke deltager. Endelig påpegede de, at man som aktiveret ikke har de samme rettigheder og beskyttelse, som man ellers almindeligvis har på arbejdsmarkedet.

Nationale sammenslutninger

Der har været flere eksempler på, at foreningerne har forsøgt at danne nationale organisationer, men hovedparten af disse forsøg er strandet på interne uenigheder. Nogle af uenighederne har gået på, om foreningerne skulle arbejde imod alle former for aktivering, eller om man snarere skulle gå i dialog med kommunerne om at formulere nogle bedre aktiveringsprojekter.

På Bornholm besluttede en gruppe kontanthjælpsmodtagere direkte at gå ind og søge penge til deres eget aktiveringsprojekt med støtte fra bl.a. EU. På denne måde kunne de få langt større indflydelse på indholdet i aktiveringsprojektet, og de kunne lære en masse ved selv at stå med ansvaret for projektet.

Mange af de øvrige foreninger har afvist denne form for samarbejde med offentlige instanser. De argumenterer med, at det er hele systemet, som bør ændres. I de senere år har særligt en enkelt organisation vokset sig større. Det er Landsforeningen af Arbejdsledige (LA), som i dag har over 500 individuelle samt et antal kollektive medlemmer (heriblandt nogle fagforeninger). Landsforeningen af arbejdsledige arbejder organisatorisk på at få oprettet underafdelinger i alle dele af landet. Foreningen har et kontor i København og en hjemmeside.

Foreningernes betydning

Eftersom mange af foreningerne fortsat er meget små ligger deres betydning ikke i deres evne til at samle og organisere kontanthjælpsmodtagerne eller arbejdsledige i en stor interesseorganisation. Dertil er arbejdsledige for forskellige. Endvidere er ledigheden for mange kortvarig, og mange arbejdsledige vil måske slet ikke støtte op om målet om at få aktivering afskaffet. Men på trods af at foreningerne ikke samler alle arbejdsledige i én stor organisation, så formår de alligevel ofte at sætte forholdene omkring aktivering til debat, ikke mindst lokalt.

Der er lavet høringer om aktivering, og der er blevet udgivet et temanummer af tidskriftet Salt, der kaldes en hvidbog med vidnesbyrd om aktiveringen. Foreningerne

har medvirket til at stoppe aktiveringsprojekter uden fornuftigt indhold og ordnede forhold (ved at klage til arbejdsmarkedsrådene), og de har søgt at få sat en diskussion i gang om private virksomheders brug af kontanthjælpsmodtagere i dele af arbejdsprocessen. Samtidig har de med retssager fået understreget, at aktiverede har ret til en ansættelseskontrakt under aktivering, og der er bebudet flere retssager, bl.a. om det er grundlovsstridigt at tage kontanthjælpen fra personer, der nægter at blive aktiveret.

Igennem disse aktiviteter, som ofte er lokale, kortsigtede protestaktioner er foreningerne med til at øge den generelle opmærksomhed og diskussion om kvaliteten af aktiveringsprojekterne. På et mere overordnet plan kan de næppe siges at have fået afgørende indflydelse, men på lokalt plan fungerer de ofte som de aktiveredes vagthunde, der kan skabe opmærksomhed om problematiske forhold ved aktivering. Dermed har de også en anden vigtig funktion, idet de, om end på lidt længere sigt, kan være med til at ændre opfattelsen af aktiverede som udelukkende passive individer. Med en begyndende organisering kan et første skridt være blevet taget i retning mod skabelsen af en mere nuanceret forståelse af gruppen af arbejdsledige, som ikke blot passive og marginaliserede, men også som aktive mennesker, der søger indflydelse på deres eget liv og de vilkår, som de lever under. I den henseende ligner de andre foreninger af brugere, som de kendes fra ældre- og handicapområderne.

Foreninger af brugere, klienter eller patienter er velkendte fra fx handicap- og ældreområdet, men organiseringen blandt modtagere af kontanthjælp er et nyt fænomen, som på nogle punkter adskiller sig herfra, fordi medlemskredsen skifter mere og ikke har samme mål.

SFI-litteratur

Anker, Jørgen, (2002)

Contesting the meaning of active citizenship. Dynamics and strategies of associations of unemployed people in Denmark. Working paper 36:2002, København: SFI.

Andre referencer

Anker, Jørgen (2001)

Collective action and workfare. Conferencepaper præsenteret ved; Fifth European Conference of Sociology, 28. august – 1. september, Helsinki, Finland.

Pless, Mette, (2000)

Sammenslutningen af Bistandsklienter på Bornholm – Erfaringer fra et Anderledes Aktiveringsprojekt. København: Center for Forskning i Socialt Arbejde.

Salt (2000)

Tidsskriftet Salt 3/juni.



Perspektivering

Fremtidens udfordringer til integrationen

I det danske samfund finder integration og marginalisering hele tiden sted. Beskæftigede bliver afskediget fra og ledige bliver ansat i virksomheder. Den internationale arbejdsdeling og de stigende krav til produktiviteten for de beskæftigede på arbejdsmarkedet udvikles i takt med, at virksomhederne forbedrer deres internationale netværk. Ændringen fra primær og industriel produktion til produktion af service og viden fortsætter. Indvandringen fra lande med en helt anden kulturel og social struktur fortsætter i et omfang, som vi ikke kendte til for 30 år siden. Den offentlige sektor samler og centraliserer funktioner, så det lokale præg og den lokale indflydelse mindskes. Opdelingen mellem arbejde, bolig og familie fortsætter, så færre vil opleve et fællesskab om flere forhold. Følgen er at konflikter mellem fællesskaber som fx arbejdsmarked og socialt netværk omkring bolig bliver forstærket.

De socialt svage grupper, som er marginaliseret i forhold til et eller flere fællesskaber fx arbejdsmarkedet eller familien, kan blive ramt af de stigende budgetproblemer inden for den offentlige sektor. Det kan betyde færre ressourcer til at sætte ind over for børn i resourcesvage familier, afvænnning af misbrugere, service og rådgivning over for de ledige med og uden problemer.

På baggrund af den nuværende forskning kan man pege på forhold, som vil trække i retning af en stærkere integration i de kommende år:

- Den demografiske udvikling gør det lettere at finde et job
- Flere muligheder for at træde ud af arbejdsmarkedet gradvist/ beholde en vis kontakt
- Øget lovgivningsmæssigt fokus på integration i både samfund og på arbejdsmarked
- Større indsats for at integrere udsatte grupper i samfundet igen

En række forhold kan omvendt forøge marginaliseringen de kommende år:

- Fortsat stigende krav til produktiviteten på arbejdsmarkedet
- Stigende andel af første generations indvandrere og flygtninge med integrationsproblemer
- Stigende pres på de offentlige budgetter kan mindske generel indsats for integration

Udviklingen i befolkningens sammensætning vil inden for 10 år føre til, at der er færre i den erhvervsaktive alder set i forhold til befolkningen som helhed. Andelen af ældre, som træder ud af arbejdsmarkedet, stiger, og det gør det lettere at finde et job. De mindre stærke grupper på arbejdsmarkedet som de ufaglærte og de ældre får

lettere ved at finde beskæftigelse. Virksomhederne vil være tvunget til at være mindre kræsne, hvis de skal have besat deres stillinger. Kravene om at skaffe arbejdskraft kan føre til større mobilitet. Det kan have en bagside i form af et dårligere socialt netværk inden for familie og venner. Ulempen er, at der er færre til at tjene skattekrone til de offentlige udgifter. Dette pres på de offentlige indtægter gør det sværere at gennemføre integrationsforanstaltninger for større grupper i befolkningen.

Alle arbejdsgivere vil presse de ansatte til at være mere effektive i deres arbejde, men samtidig vil de være tvunget til at være mindre kræsne med deres valg af ansatte. De to ting strider umiddelbart imod hinanden, men virksomhederne vil formodentlig gøre en større indsats for at fremme et effektivt produktionsapparat, herunder gøre en indsats for at få mere effektive medarbejdere. Samtidig vil behovet for arbejdskraft og de forbedrede muligheder for at trække sig langsomt tilbage fra arbejdsmarkedet

gøre det lettere at trappe ned gradvist fra arbejdslivet. Det vil være et interessant felt for forskningen at undersøge.

Opdelingen mellem arbejde, bolig og familie fortsætter, så færre vil opleve et fællesskab om flere forhold, så konflikter mellem fællesskaber som fx arbejdsmarked og socialt netværk omkring bolig bliver forstærket.

De socialt svage grupper, som er marginaliseret i forhold til et eller flere fællesskaber fx arbejdsmarkedet eller familien, kan blive ramt af de stigende budgetproblemer inden for den offentlige sektor.

Det kan betyde færre ressourcer til at sætte ind over for børn i resourcesvage familier, afvænnning af misbrugere, service og rådgivning over for de ledige med og uden problemer. Der bliver muligvis afsat midler til en indsats over for særlige grupper, men en mere omfattende indsats kan blive ramt. En af de væsentlige opgaver for forskningen er at belyse, hvilke faktorer der er centrale for at personer kan bevare og oprette forbindelsen til fællesskaber.

Den relativt store indvandring af personer fra lande med en anden etnisk oprindelse sætter integrationen i samfundet på en prøve, fordi gruppen er anderledes, end majoritetsbefolkningen, samtidig med at den har de samme problemer som andre svage grupper. Det drejer sig eksempelvis om ringe kvalifikationer på arbejdsmarkedet og mindre alsidige netværk. Integrationspolitikken for de etniske minoriteter har kun haft vekslende succes, og mange indvandrere har ikke forbindelse til fx arbejdsmarkedet eller lokale foreninger / netværk. I det omfang problemerne for de etniske minoriteter er de samme som for svage grupper af majoritetsbefolkningen, er der ikke behov for særlige initiativer og analyser. Kulturelle forskelle og sproglige problemer kan derimod rumme særlige problemer, der kræver målrettede undersøgelser.

Større økonomiske incitament til at være i arbejde har endelig den ulempe, at det forøger de økonomiske forskelle mellem modtagere af overførselsindkomster, samtidig med at det tilskynder de ledige til at gøre en ekstra indsats for at komme i arbejde. Hvis det lykkes at komme i arbejde, så er det en positiv effekt af større incitament. Det store spørgsmål er, om succesraten er stor nok. Det kan være svært at integrere alle.

Mange undersøgelser fokuserer på grupper af personer uden for fællesskaber som arbejdsmarked, uddannelsesinstitutioner og lokale foreninger, men forskningen kunne vinde ved i stigende grad også at analysere, hvorfor nogle formår at blive integreret til trods for en dårlig udgangsposition som ufaglært eller indvandre. Forskellene mellem de succesfulde og de mindre succesfulde er interessante både hvad angår personerne og den indsats, der har skulle hjælpe integrationen.

Socialforskningsinstituttet

Herluf Trolles Gade 11

DK-1052 København K

Tlf. 33 48 08 00

Fax 33 48 08 33

Mail sfi@sfi.dk

Web www.sfi.dk

Indenfor – udenfor

Oplag: 1.000

Tilrettelæggelse og sats: PHY Grafisk

Foto: john@eley.dk

Tryk: Mediefabrikken

Socialforskningsinstituttets publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

Skifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver Socialforskningsinstituttets publikationer bedes sendt til instituttet.

Socialforskningsinstituttet 03:02

60,00 kr. inkl. moms

ISSN 1396-1810

ISBN 87-7487-711-9